

ANNA SŁOWIKOWSKA

Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
„KODEKS KANONÓW KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH
– 25 LAT OD PROMULGACJI”
Lublin, 26 marca 2015 roku

Papież Jan Paweł II promulgował dla Kościoła Katolickiego dwa Kodeksy: w 1983 r. – Kodeks Prawa Kanonicznego i w 1990 r. – Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich. W konstytucji apostołskiej *Sacri Canones* zauważył, że „kanony Kodeksu katolickich Kościołów wschodnich muszą posiadać tę samą moc co przepisy Kodeksu Prawa Kanonicznego Kościoła łacińskiego [...], najważniejszym ich celem [...] jest pełne zjednoczenie wszystkich Kościołów Wschodu z Kościołem katolickim. [...] dla osiągnięcia doskonałej jedności całego Kościoła Chrystusowego, [...] Kodeks nie tylko w najmniejszym stopniu nie stoi [...] na przeszkodzie, ale przeciwnie, [...] strzeże bowiem owego podstawowego prawa osoby ludzkiej: wyznawania wiary w swym własnym obrzędku”. Prawo to, rozważane wieloaspektowo, stało się przedmiotem naukowej refleksji, zainicjowanej przez studentów z Koła Naukowego Kanonistów i pracowników Katedry Prawa Katolickich Kościołów Wschodnich Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Wydarzenie wpisało się w obchody rocznicy promulgacji Kodeksu i odbyło się dnia 26 marca 2015 r. pod nazwą: Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich – 25 lat od promulgacji”.

Konferencję rozpoczęła pani Daria Cicha, Prezes KNK KUL, która powitała przybyłych gości, w szczególności, abp. Jana Martyniaka (Metropolitę Archieparchii Przemysko-Warszawskiej Ukraińskiego Kościoła Grekokatolickiego), bp. dr. Eugeniusza Popowicza (biskupa pomocniczego Archieparchii Przemysko-Warszawskiej Ukraińskiego Kościoła Grekokatolickiego), bp. elekta o. dr. Teodora Martyniuka MSU (Papieski Instytut Wschodni w Rzymie), ks. doc. dr. hab. Františka Čitbaja (Uniwersytet w Preszowie), ks. dr. hab. Krzysztofa Burczaka, prof. KUL (Prodziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL), ks. dr. hab. Leszka Adamowicza, prof. KUL (Dyrektora Instytutu Prawa Kanonicznego KUL), dr. hab. Martę Greszatę-Telusiewicz, prof. KUL

(Kierownika Katedry Kościelnego Prawa Procesowego KUL), ks. dr. hab. Krzysztofa Miokołajczuka, ks. dr. hab. Grzegorza Wojciechowskiego. Słowa powitania D. Cicha skierowała także do audytorium: pracowników, doktorantów i studentów, również kleryków seminarium duchownego.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonał ks. prof. K. Burczak. Przybliżając jej problematykę, scharakteryzował genezę Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich i podkreślił jego znaczenie dla dialogu ekumenicznego.

Organizatorzy konferencji zaplanowali dwie sesje. O przewodniczenie pierwszej poproszony został bp E. Popowicz, który ukonstytuował grono prelegentów.

Pierwszy referat pt. „Katolickie Kościoły wschodnie i Preszowski Metropolitalny Greckokatolicki Kościół *sui iuris* w przestrzeni prawa kanonicznego” wygłosił ks. F. Čitbaj. Przedstawił rys historyczny Kościoła Greckokatolickiego na Słowacji, wskazując przy tym, że sam ten Kościół określa się mianem „spadkobiercy” misji świętych: Konstantyna-Cyryla i Metodego. Aktualnie skupia trzysta tysięcy wiernych, którzy należą do trzech eparchii wchodzących w skład metropolii. Następnie Prelegent omówił obowiązki metropolity Kościoła Metropolitalnego *sui iuris*, wskazując, że pierwszym z nich jest poproszenie papieża o paliusz, który jest znakiem pełnej jedności Kościoła Metropolitalnego z Biskupem Rzymu. Przed jego nałożeniem bowiem metropolita nie może zwołać rady hierarchów i udzielać święceń biskupich.

Drugą prelekcję pt. „Monaster stauropigialny według Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich” przedstawił bp elekt T. Martyniuk. We wstępie wskazał na starożytne znaczenie pojęcia stauropigii. Zauważył, że w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich niektóre z przepisów zostały zaczerpnięte z Kodeksu Kościoła łacińskiego, ale inne z kolei są specyficzne jedynie dla Kościołów wschodnich. Takimi są właśnie regulacje dotyczące monasteru stauropigialnego. Erygowany jest on na prawie patriarchalnym i podlega bezpośrednio patriarche. Prelegent wyjaśnił, że nie należy tego rozumieć jako wyjęcia spod władzy biskupa, lecz jako nadanie klasztorowi przywileju, ponieważ terytorium tego klasztoru nie należy do eparchii, a biskupem eparchialnym w obrębie klasztoru stauropigialnego jest patriarcha. Biskup elekt omówił również kanoniczne skutki przywileju stauropigii. Wskazał, że konkretyzują się one w obowiązkach i prawach patriarchy. Następnie sformułował pytanie: czy biskup eparchialny, na którego terytorium geograficznie znajduje się klasztor stauropigialny, ma jakiegokolwiek kompetencje względem tego klasztoru? W tym celu przeanalizował przepisy kodeksowe i przedstawił dwie opinie kanonistów. Zaznaczył, że udzielenie jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie jest bardzo trudne, co rodzi spory nie tylko w teorii, ale przede wszystkim ma poważne konsekwencje w praktyce.

Drugiej sesji konferencji przewodniczyła prof. M. Greszata-Telusiewicz, która zachęciła do wysłuchania trzech odczytów.

Referat pt. „Duchowni celibatariusze i duchowni żonaci – dwa konteksty posługiwania w Kościele katolickim” zaprezentował ks. prof. L. Adamowicz. Wystąpienie rozpoczął od przypomnienia wypowiedzi papieża Franciszka, który w jednym z wywiadów stwierdził, że w Kościele Katolickim są księża żonaci, np. grekokatolicy czy katolicy koptyjscy.

W związku z tym, kapłani żonaci są w obrządku wschodnim. Celibat nie jest dogmatem wiary, ale regułą życia. Prelegent zaznaczył, że wybór tematu referatu podyktowany został także promulgacją w 2013 r. dokumentu Kongregacji Kościołów Wschodnich regulującego dyscyplinę celibatu w krajach poza terytorium tradycyjnym Kościołów wschodnich. Dokument ten przewiduje trzy sytuacje dotyczące możliwości udzielania święceń mężczyznom żonatym poza takimi terytoriami: 1) tam, gdzie są erygowane struktury duszpastersko-administracyjne Kościołów wschodnich – hierarchowie właściwi do dopuszczenia do święceń mogą wyświęcać wschodnich kandydatów żonaty pochodzących z tego okręgu z obowiązkiem pisemnego uprzedniego poinformowania biskupa łacińskiego miejsca zamieszkania kandydata, od którego można uzyskać użyteczne informacje; 2) tam, gdzie w danym kraju erygowany jest ordynariat dla wiernych Kościołów wschodnich pozbawionych własnej hierarchii – ordynariusz podejmuje decyzję o święceniach kandydatów żonaty, ale ma poinformować dwa podmioty: konferencję biskupów i Kongregację Kościołów Wschodnich; 3) tam, gdzie nie ma żadnych struktur Kościołów wschodnich, a wierni wschodni są powierzeni hierarchom łacińskim – decyzja należy do Kongregacji Kościołów Wschodnich.

Następnie wynikami swoich badań naukowych, które stanowiły podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego, podzielili się: ks. K. Mikołajczuk i ks. G. Wojciechowski. Pierwszy z nich omówił „Uprawnienia kard. Stefana Wyszyńskiego wobec Kościoła greckokatolickiego w powojennej Polsce”. We wstępie wskazał na kontekst historyczny tych uprawnień. Zauważył, że Stolica Apostolska przyznała je w analizowanym okresie pierwotnie kard. Augustowi Hlondowi i kard. Adamowi Stefanowi Sapieże, jednakże były one następnie przedłużane, stąd swoim zasięgiem obejmowały kompetencje, jakie przysługiwały kard. Wyszyńskiemu. Prelegent scharakteryzował także pojęcie „uprawnień nadzwyczajne” (*facultates speciales*) i wymienił najważniejsze z nich. Odniósł się następnie do problematyki realizacji tych uprawnień, w związku z tym – na podstawie zebranych dokumentów, jak np. dekretów, pism i listów, zaprezentował konkretne działania podejmowane przez kard. Wyszyńskiego jako zwierzchnika Kościoła Greckokatolickiego w Polsce.

Z kolei ks. Wojciechowski przedstawił „Recepcję trydenckiej doktryny o małżeństwie przez Synod Kościoła Maronickiego z 1736 roku”. Zauważył, że Kościół Maronicki, czyli wspólnota założona przez św. Marona, jest jedynym Kościołem wschodnim, który nigdy nie zerwał jedności ze Stolicą Apostolską. Przypomnił także pojęcie „recepji”: potwierdza ona autentyczność rzeczywistości eklesjalnej, w której poprzez posłuszeństwo, asymilację i prawne przyzwolenie dokonuje się przyjęcie, a nawet przeniknięcie dyscypliny kościelnej wskazanej jako podstawowej przez ustawodawczą władzę kościelną. W tym kontekście autor przedstawił proces recepcji nauki Soboru Trydenckiego o małżeństwie, którą Sobór ten sformułował podczas XXIV sesji. Co prawda, jak zauważył ks. Wojciechowski, recepcja dokonywała się od 1580 r., jednak dopiero na Synodzie Monte Libano z 1736 r. przeprowadzono całościowy proces recepcji nauki *tridentinum* o małżeństwie. Rozpoczęto ją od przyjęcia prawdy, że małżeństwo jest jednym z siedmiu sakramentów. Ponadto obdarzone jest ono przymiotem nierozzerwalności, a jego zawarcie dokonuje się

poprzez wyrażenie zgody w sposób wolny. Przyjęcie tych postanowień było o tyle istotne, że Kościół maronicki rozwijał się w kręgu kultury arabskiej, w której wolność nupturientów nie była uznawana.

Po wysłuchaniu treści odczytów została przeprowadzona dyskusja nad wygłoszonymi w czasie konferencji referatami. Abp J. Martyniak odniósł się do kwestii nierozzerwalności małżeństwa w Kościele Katolickim w kontekście dyscypliny Kościoła prawosławnego, w którym – od IV/V w. do czasów współczesnych – istnieje jego rozzerwalność w postaci zdjęcia błogosławieństwa. Ponadto w Kościele tym, nawet po zdjęciu błogosławieństwa, dopuszcza się wiernych do przyjęcia Komunii św. Przez tysiąc lat była jedność i Kościół Katolicki uznawał tę dyscyplinę. Arcybiskup swoją wypowiedzią nawiązywał do Synodu Biskupów o rodzinie, w czasie którego te argumenty były podnoszone, a ich przeciwnicy mówili, że wówczas było to nadużycie. Zauważył także, że nikt z biskupów kanonistów należących do Konferencji Episkopatu Polski na Zebraniu Plenarnym nie wyjaśnił, dlaczego przez tyle setek lat dyscyplina ta była dobra, a nagle po 1054 r. przestała być? Ponadto abp Martyniak wyraził pragnienie, aby prawo kanoniczne wschodnie miało ten sam walor, jakie ma prawo Kościoła łacińskiego, a w konsekwencji było zgłębiane przez większą liczbę osób.

W dyskusji zabrał głos także ks. Bogdan Pańczak (Prefekt Greckokatolickiego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Lublinie), który w kontekście wystąpienia prof. Adamowicza zauważył, że oprócz wymienionych przez niego kategorii duchownych była także grupa kapłanów łacińskich, którzy – po aksamitnej rewolucji w Czechosłowacji – okazało się, że byli żonaci. Na mocy decyzji Stolicy Apostolskiej kapłanów tych włączono do eparchii preszowskiej Kościoła Greckokatolickiego. W związku z tym, ks. Pańczak skierował pytanie do ks. Čitbaja, aby wyjaśnił, co się aktualnie z tymi kapłanami dzieje? Kolejne pytanie zadał ks. Mikołajczukowi: czy prowadząc badania nad uprawnieniami kard. Wyszyńskiego odnalazł dokumenty świadczące o próbach odnowy struktur Kościoła Greckokatolickiego w Polsce?

Zakończenia obrad dokonał ks. L. Adamowicz. Podkreślił, że bardzo cieszy się z tego, iż to właśnie studenci zaproponowali tematykę Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich jako przedmiotu badań w czasie tej konferencji. Zauważył również, że fakt ten ponieważ jest odpowiedzią na marzenie Księdza Arcybiskupa Martyniaka. Jego pragnienie studenci zaczęli już realizować, ponieważ są katolikami Kościoła łacińskiego, ale wyrazili zainteresowanie Kościołami wschodnimi. W związku z tym Profesor na ręce Prezes KNK KUL – D. Cichej podziękował studentom za zorganizowanie tej konferencji. Słowa wdzięczności skierował także do księży biskupów, prelegentów, przewodniczących sesji i do gości uczestniczących w obradach.